

Andorra: identitat i universalitat

Antoni Morell i Mora

Fa anys, molts, que em plantejo, dia a dia, inquirint de manera continuada, què significa ser andorrà. O si existeix el concepte i la realitat de ser andorrà. Sempre, ben entès, fugint de provincianismes estrets, o de nacionalismes més o menys xenòfobs. O de generalitats de les ciutadanes universals, totalment irrealistes o anomenades molt romàntiques.

D'entrada, crec que ens condicionen dos elements objectius, geogràfics i històrics. Un és la petitesa de la nostra terra, l'exigüïtat, fins i tot. I l'altre, també objectiu, l'estranyesa que ha provocat arreu del món l'existència d'aquesta peculiar realitat política, la qual cosa ha ocasionat, sobre tot des del segle XVIII, fins fa poc, i potser no s'ha acabat, l'intent de pactar, negociar o d'absorbir Andorra, per part de tiris i de troians.

I això és innegable des del punt de vista de la investigació històrica. És a dir, les no-definicions exactes d'Andorra per part de tractadistes de dret internacional, algunes producte de diàfanes o torbes primeres, segones o terceres intencions... Altres inconscients, i unes altres, poques, de bona fe.

Aquesta situació creà, també, un cert complex d'inferioritat per part dels andorrans, que sabien, més existencialment que no pas intel·lectualment, que eren diferents. Però què vol dir ser diferents? És que no tots som iguals? Sí, certament, però en un món de nacionalismes i d'estats, a partir del segle XVIII, què hi pinta Andorra? Durant molts, molts anys, ens negaren que fóssim Estat, perquè no teníem una constitució escrita...

I això, es vulgui o no es vulgui, crea inseguretats psicològiques: què sóc, què vol dir ser andorrà? Un passaport, unes fronteres, una llengua...?

El mateix Fiter i Rossell al *Manual digest* es planteja, al llarg de les seves pàgines, la identitat andorrana. Certament, l'aïllament, una certa pobresa real i objectiva, la

poca població, el difícil accés, és a dir una indefensió atàvica de l'estructura política del país..., malgrat la protecció històrica del cosenyoriu, i sobretot del bisbe co-príncep, són raons que nien a l'interior de la psicologia del poble per definir-se.

El fet diferencial de l'estatus institucional, però, ensems, el fet de compartir amb altres països, o nacions, però no estats, una llengua universal, com ho és la llengua catalana, encara ho embolicava més: són catalans, no ho són, són catalans diferents...?

Per això moltes vegades, ens definíem –jo el primer– de manera negativa: no sóc espanyol, no sóc francès, no sóc català tampoc, malgrat la llengua, i altres elements culturals, però no totals, com diré després, ens embolcallen.

És a partir del març de 1993 que es consagra la personalitat internacional d'Andorra i, per tant, el reconeixement d'Andorra com a Estat sobirà i independent. Però això soluciona –més enllà dels elements polítics i jurídics– saber o saber explicar què significa ser andorrà?

Penso que la inquietud dels mateixos andorrans per saber qui són realment –fins aleshores gairebé només ho explicaven els estrangers– s'inicia vers els anys 60-70 del segle xx. Són els andorrans que s'han llicenciat a França, Espanya, Suïssa o en altres universitats que, quan retornen al país, comencen a preguntar-se què significa ser andorrà. Al costat, la gran quantitat d'immigrants de fora de les fronteres, que es fan residents, i després assoliran la nacionalitat andorrana.

Comença aleshores el que s'ha qualificat com a generació romàntica: grups de reflexió, revistes, llibres, propiciats, escrits o dirigits ja per gent del país. I la recerca del nostre propi dret, més enllà del dret romà, del canònic, del català. Em refereixo als usos i costums.

Una publicació com *Quaderns d'Estudis Andorrans*, propiciada pel Cercle de les Arts i de les Lletres, dirigida pel monjo de Montserrat Cebrià Baraut, on comencen a escriure andorrans; l'aparició de *692 anys després...*, el primer diàleg públic entre andorrans, residents, que trenquen el silenci i esberlen el complex d'inferioritat secular; la contradicció entre la realitat i les velles estructures polítiques; l'aparició del llibre *L'Estat andorrà*; el naixement en el si del mateix Consell General de la necessitat d'una reforma de les institucions, element clau per definir Andorra mateixa. Amb una clara decisió: la seva pròpia i inalienable identitat, oberta, progressiva, però conservant al màxim els trets que la feien i la fan diferent a l'entorn només de 467 km².

Per tant, jo diria el següent, avui:

La meva andorranitat, per mi, significa aquesta osmosi i simbiosi de ser i acceptar ser, i pertànyer a un petit, molt petit Estat, encrostat al Pirineu. Fill de muntanyes, de vents, de neus, de fredors, de borrufes, d'aïllaments, i d'asil, d'acolliment... Això és cabdal, al meu entendre! I això, que no és literatura, significa economia, educació, cultura, institucions diferents.

Hem estat també l'entrada honesta, com abans nosaltres hem estat emigrants, de

francesos i espanyols que cercaven altres espais legítims. Avui som, penso, un xic artificials, la qual cosa succeeix, també, en altres estats europeus.

Però, certament, veïns del costat a voltes ens volen traslladar problemes dels seus respectius països. Jo penso que ens hem de definir –entre tots, és clar– com a poble-estat que va d'Hendaia a Portbou. Mars, el Cantàbric i la Mediterrània, i els cims d'un cantó i l'altre del Pirineu. Lliures i amics del nord i del sud. I punt de diàleg entre tots. Punt clau entre el sud i el nord.

Em sento digne, molt digne de no ser..., però sobretot de ser andorrà universal, des d'Andorra i en català, com a mínim.

Sóc fill de la prudència dinàmica que és la base de la muntanya i de dos mars. És difícil ser andorrà? No més difícil que ser persona universal. Modesta i humil, això sí!

Només es pot ser universal amb els peus arrelats. Per ser ciutadà del món, cal d'entrada tenir o ser d'un recer creatiu i imaginatiu.

Significa formar part d'una comunitat internacional, no farisaica, on els drets i les obligacions existeixen realment. On, la pau, la pau, no les guerres per imposar, diuen, la democràcia, sigui la sola i única finalitat.

Per què tenim tants complexos d'inferioritat? No es pot ser andorrà progressiu si prèviament no saps i no has assumit creativament el passat. Per tant, és el present lúcid – a partir de l'ancorament crític del passat– a partir del qual pots, humilment, intentar ajudar la universalitat, des de la inalienable andorranitat.

Parafrasejant Jordi Pasques, és difícil, però alhora genial, ser identitari i universal, al mateix temps.

Antoni Morell i Mora,

advocat i ambaixador d'Andorra prop de la Santa Seu